

بررسی وضعیت آموزش عالی استان کرمان و جهت گیری آن در برنامه ششم توسعه

علی اسدی^۱
سعید باغخانی^۲
شهناز جهانگیری^۳

چکیده:

یکی از بخش‌های مهم و تاثیر گذار هر جامعه‌ای، آموزش عالی آن جامعه است زیرا اهمیت نظام آموزش عالی در تولید علم و تربیت افراد متخصص بسیار حائز اهمیت است. این مقاله ضمن بررسی روند توسعه آموزش عالی استان کرمان در برنامه پنجم توسعه و ارائه تصویری کلی از وضع موجود آن به جهت گیری توسعه ای بخش آموزش عالی استان با توجه به شاخص های اهداف کمی مصوب در برنامه ششم توسعه کشور پرداخته است که حاصل نتایج آن به طور کلی بدین شرح می باشد: توزیع نامتوازن دانشجو و امکانات آموزش عالی در شهرستان های استان به ویژه مناطق شمال و جنوب و از سوی دیگر نبود رشته های کاردانی در ۴۰ درصد شهرستان های استان از چالش های اساسی پیش روی آموزش عالی استان خواهد بود. شاخص سهم ثبت نام شدگان زن به کل ثبت نام شدگان نشان می دهد که این شاخص از ۴۹ درصد در سال ۹۰-۱۳۸۹ به ۴۲ درصد در سال ۹۵-۱۳۹۴ تنزل پیدا کرده است. تمایل دانشجویان به تحصیل در گروه علوم پایه در طی دو دهه گذشته به شدت کاهش نشان می دهد، به طوری که تنها در طول برنامه پنجم سهم دانشجویان این گروه تحصیلی از ۹/۲ درصد به ۶/۶ درصد رسیده است. سهم دانشجویان مهارتی نظام آموزش عالی در سال پایانی برنامه پنجم توسعه در استان ۱۶/۷ درصد بوده است که بر اساس هدفگذاری برنامه ششم توسعه باید به ۳۰ درصد افزایش یابد. بر اساس هدفگذاری انجام شده در قانون برنامه ششم توسعه کشور، سهم دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی از کل دانشجویان بایستی به ۳۰ درصد افزایش یابد که این شاخص در استان کرمان در پایان برنامه پنجم توسعه ۲۰/۵ درصد بوده است. همچنین در خصوص نسبت دانشجویان به هیات علمی و متوازن سازی هرم هیات علمی استان، اهداف کمی در پایان برنامه ششم مشخص شده است.

واژگان کلیدی: آموزش عالی، اهداف کمی، برنامه ششم توسعه، برنامه ششم توسعه، استان کرمان

۱. رییس گروه پژوهش و آینده نگری سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان کرمان (نویسنده مسئول)
zasadi_۱۳۵۵@yahoo.com

۲. کارشناس گروه پژوهش و آینده نگری سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان کرمان
s.bakhani@gmail.com

۳. مدیر مرکز آموزش و پژوهش های توسعه و آینده نگری سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان کرمان
Jahangiri.sh۴۸@gmail.com

بیان مساله

آموزش عالی در فرهنگ و تمدن پویای ایرانی و اسلامی از قدمت و نمای شایسته ای برخوردار است و می تواند یکی از ارکان خیزش به سمت جهانی شدن به شمار آید. نقش آموزش عالی و توسعه علمی به منزله سازوکار موثر و تعیین کننده در توسعه ملی را نمی توان کم اهمیت تلقی کرد. دراکر بر این نکته تاکید داشت و معتقد بود که آموزش عالی همواره در تغییر و تحولات جوامع انسانی نقش مهمی ایفا کرده است و به جرات می توان گفت که در تاریخ بشر هیچ عاملی همانند آموزش عالی، بانی و ناشی تحولات سازنده نبوده است، به بیان دیگر همواره پیشگازان تحولات علمی و اجتماعی تربیت شدگان آموزش عالی و نخبگان علمی بوده اند. (Drucker, ۱۹۹۴)

اگر آموزش عالی می خواهد از تغییرات عظیم و سریع محیطی عقب نماند و کارآمدی، معناداری و استمرار بقای خود را از دست ندهد باید در محتوای کارکرد های آموزشی، پژوهشی و خدماتی تغییراتی هدفمند و معنا دار ایجاد کند در غیر این صورت، تمایز ماهوی و قابلیت ها و ظرفیت های کارکردی خود را از دست خواهد داد. (Cacioppe, ۲۰۰۲)

یکی از پر ارزش ترین منابعی که جامعه در اختیار دارد، دانشگاه است. در غالب کشورهای پیشرفته و کشورهای در حال توسعه، حل مسائل و رفع نیازمندی های اهداف توسعه ملی را دانشگاه و دانشگاهیان تحقق بخشیده اند. اختلاف اصلی که باعث تفاوت معنادار بین وضعیت کشورهای پیشرفته و توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه شده است، نوع نگرش آنها به توسعه علمی و ارزش گذاری آنان به این عامل حیاتی و پایه اصلی توسعه است. هر چه آموزش بیشتر و با کیفیت بهتر ارائه شود، توسعه ملی سریع تر صورت خواهد پذیرفت. (ثابتی و همکاران، ۱۳۹۳)

یکی از مهمترین چالش های پیش رو آموزش عالی فرآیند بهسازی و بازسازی ساختار ها، برنامه ها و توانمند سازی نیروی انسانی است. (Sorkhabi, ۲۰۰۹)

مطالعه و بررسی روند تحولات گذشته در حوزه آموزش عالی و همچنین ارائه تصویری از وضعیت موجود شاخص های تحول در این عرصه می تواند راهنمای تصمیم گیرندگان و مدیران در برنامه ریزی های آتی این حوزه باشد. لازمه مدیریت راهبردی، اطلاع از وضع موجود، نظارت دائم بر نحوه پیشرفت کارها، ارزیابی و سنجش منظم برنامه ها و طرح ها با استفاده از معیار های علمی مناسب و قابل قبول می باشد. (باقری، ۱۳۸۹)

هدف از انجام این مطالعه، بررسی روند توسعه آموزش عالی استان کرمان در برنامه پنجم توسعه و ترسیم اهداف کمی آن در پایان برنامه ششم توسعه با توجه به اسناد فرادستی است. آگاهی از تحولات بخش آموزش عالی استان و مسیر پیش روی آن با توجه به الزامات اسناد بالادست توسعه کشور، راهنمای برنامه ریزان و مدیران استان در راستای تحقق اهداف کمی و ارتقاء شاخص های توسعه آموزش عالی استان خواهد بود.

ادبیات موضوع

در خصوص بررسی وضعیت آموزش عالی، پژوهش های فراوانی انجام شده است که هر کدام با توجه به شاخصه ها و مولفه های خاصی نسبت به ارزیابی دانشگاه ها اقدام نموده اند. در این قسمت به برخی از تحقیقات اشاره می شود.

عسگر درخشان (۱۳۹۶) به بررسی راهبرد نظام آموزش عالی در برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به منظور اقدامات اصلاحی پرداخت و در این مقاله برای نیل به این هدف، داده ها و اطلاعات مورد نیاز پژوهش از مطالعه متن برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و تحلیل متن مصاحبه های مدیران ارشد و خبرگان این حوزه استفاده شده است. به طور کلی نتایج به دست آمده از

پژوهش نشان دادند که راهبردهای اصلی نظام آموزش عالی در این برنامه توسعه عبارتند از: ارتقای دانشگاه‌ها در بحث بین‌المللی، دانشگاه ماموریت‌گرا، توجه به آموزش‌های علمی، مهارتی و کاربردی شجاعی (۱۳۹۵) به نقد و بررسی برنامه چهارم توسعه کشور از دیدگاه مدیریت استراتژیک و نقش آن در راه‌یابی به هدف‌های تعیین‌شده در چشم‌انداز بیست‌ساله کشور می‌پردازد و سعی دارد به سوالاتی از جمله: آیا این برنامه بر مبنای اصول علمی برنامه ریزی استراتژیک تدوین شده است؟ آیا این برنامه ادامه برنامه قبلی است؟ آیا می‌تواند پایه و زیربنای چشم‌انداز بیست‌ساله کشور باشد؟ آیا با سیاست‌های کلان توسعه علم و فناوری، هم‌سو است؟ و آیا صرفاً بر واقعیات مبتنی است و می‌تواند مدعی موفقیت در رشد و توسعه همه‌جانبه کشور باشد؟ پاسخ دهد.

قانعی راد (۱۳۸۳) طی مقاله‌ای معضل بیکاری دانش‌آموختگان و مهاجرت نخبگان را با کاربرد نظریه توسعه ناموزون آموزش عالی مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. این مقاله با بررسی آمارهای آموزش عالی ایران نشان می‌دهد که در دو دهه اخیر آموزش عالی از حیث کمی به طور شتابانی گسترش یافته است؛ در حالی که از حیث شاخص‌های توزیع اجتماعی دارای وضعیت نامطلوبی است. الگوی ویژه توسعه آموزش عالی در ایران، با ابداع مفهوم "توده‌ای شدن متراکم آموزش عالی" بیان می‌شود و به عنوان یک الگوی ناموزون توضیح داده می‌شود. توسعه ناموزون نظام دانش به نوبه خود از الگوی ناموزون توسعه کشور تاثیر پذیرفته است و علاوه بر توصیف ویژگی‌های توسعه آموزش عالی و نظام دانش در ایران، تاثیر ویژگی عدم توزیع اجتماعی دانش را در ناتوانی بخش‌های اقتصادی - اجتماعی (به منظور جذب سرمایه‌های انسانی)، تجزیه و تحلیل می‌کند.

بودری (۱۳۹۰) به بررسی رویکرد تحلیل فضایی در روند توسعه آموزش عالی پرداخته است. در این پژوهش با استفاده از ضریب آنتروپی و چارک‌ها، روند تحولات شاخص‌های آموزش عالی در ۳۱ استان کشور واکاوی و با بهره‌گیری از سیستم اطلاعات جغرافیایی مدل فضایی تحلیل و به تصویر کشیده شد. نتایج تحقیق نشان داد که در بازه زمانی ۸۹-۱۳۸۴ آموزش عالی کشور با رشد کمی بسیار خوبی مواجه بوده است، اما تحلیل پراکنش فضایی شاخص‌ها در استان‌های کشور روشن کرد که به دلیل اهداف کمی تعیین‌شده غیر واقع‌بینانه و نادیده گرفتن اصول برنامه‌ریزی منطقه‌ای در بیش از ۶۰ درصد از استان‌های کشور، شاخص‌های مورد بررسی از توزیع متوازن برخوردار نبوده و بسیاری از شاخص‌های تعیین‌شده در برنامه فقط در استان‌های برخوردار کشور تحقق یافته یا به اهداف کمی برنامه تعیین‌شده نزدیک شده‌اند.

همایون آریا و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی تحلیلی وضعیت توسعه مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی در طول برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند و نتایج آن نشان می‌دهد که به رغم تأسیس ۱۹۵ مؤسسه در طول برنامه چهارم (۸۸-۱۳۸۴) و فعالیت ۲۶۶ مؤسسه آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی در کشور و دائر بودن بیش از ۱۸۰۰ رشته محل و ایجاد بیش از ۱۳۸ هزار ظرفیت پذیرش دانشجو در این مؤسسات، حدود نیمی از ظرفیت آنها به ویژه در مقاطع تحصیلی کاردانی و کارشناسی پیوسته تکمیل نشده است. همچنین توزیع این مؤسسات در کشور به طور متوازن صورت نگرفته و تراکم در استان‌های همجوار پایتخت به خصوص استان‌های شمالی کشور به مراتب بیشتر از سایر استان‌ها است.

روش تحقیق

نوع این تحقیق، توصیفی کاربردی است. تحقیقات توصیفی به تحقیقات توصیفی کاربردی و تحقیقات توصیفی بنیادی تقسیم می شوند. در بعد کاربردی از نتایج این تحقیقات در تصمیم گیری ها و سیاست گذاری ها و همچنین برنامه ریزی ها استفاده می شود. تکنیک گردآوری آمار و داده‌ها، روش کتابخانه ای می‌باشد. برای بررسی و تحلیل وضعیت بخش آموزش عالی استان از اطلاعات مرکز آمار ایران و مطالعه اسناد فرادستی از جمله قانون برنامه ششم توسعه استفاده شده است.

بررسی روند تحولات شاخص های آموزش عالی استان در برنامه پنجم توسعه

جدول زیر وضعیت تحولات آموزش عالی استان را طی سال های برنامه پنجم توسعه نشان می دهد.

جدول شماره ۱: عملکرد اهداف کمی بخش آموزش عالی استان کرمان در برنامه پنجم توسعه

ردیف	هدف کمی / عنوان شاخص	واحد متعارف	سال های برنامه پنجم		رشد متوسط در برنامه پنجم توسعه (درصد)
			سال تحصیلی ۱۳۸۹-۹۰	سال تحصیلی ۱۳۹۴-۹۵	
۱	تعداد دانشجو	نفر	۱۵۸۰۶۷	۱۵۶۸۸۷	-۰/۷
۲	سهم ثبت نام شدگان زن به کل ثبت نام شدگان	درصد	۴۹/۳	۴۲	-۳/۲
۳	سهم ثبت نام شدگان مرد به کل ثبت نام شدگان	درصد	۵۰/۷	۵۸	۲/۷
۴	تعداد دانشجو در یکصد هزار نفر جمعیت	نفر	۵۴۹۰	۵۰۳۳	-۱/۷
۵	نسبت دانشجو به جمعیت ۱۸ تا ۲۴ سال	درصد	۳۲/۷	۹۳/۷	۴
۶	سهم دانشجویان زن به کل دانشجویان	درصد	۵۱/۳	۴۷/۸	-۱/۴
۷	سهم دانشجویان مرد به کل دانشجویان	درصد	۴۸/۷	۵۲/۲	۱/۴
۸	سهم دانشجویان گروه علوم انسانی به کل دانشجویان	درصد	۴۳/۳	۴۲/۷	-۰/۳
۹	سهم دانشجویان گروه علوم پایه به کل دانشجویان	درصد	۹/۲	۶/۶	-۶/۴
۱۰	سهم دانشجویان گروه فنی و مهندسی به کل دانشجویان	درصد	۲۹/۹	۳۱/۵	۱
۱۱	سهم دانشجویان گروه کشاورزی و دامپزشکی به کل دانشجویان	درصد	۹/۳	۶/۳	-۷/۵

ادامه جدول شماره ۱: عملکرد اهداف کمی بخش آموزش عالی استان کرمان در برنامه پنجم توسعه

ردیف	هدف کمی / عنوان شاخص	واحد متعارف	سال های برنامه پنجم		رشد متوسط در برنامه پنجم توسعه (درصد)
			سال تحصیلی ۱۳۹۴-۹۵	سال تحصیلی ۱۳۸۹-۹۰	
۱۲	سهم دانشجویان گروه هنر به کل دانشجویان	درصد	۴	۵/۹	۸/۱
۱۳	سهم دانشجویان گروه علوم پزشکی به کل دانشجویان	درصد	۴/۳	۷	۱۰/۲
۱۴	سهم دانشجویان دوره کاردانی به کل دانشجویان	درصد	۲۳/۳	۲۰/۲	-۲/۸
۱۵	سهم دانشجویان دوره کارشناسی به کل دانشجویان	درصد	۶۹/۱	۵۹/۳	-۳
۱۶	سهم دانشجویان دوره کارشناسی ارشد به کل دانشجویان	درصد	۵/۷	۱۷/۱	۲۴/۶
۱۷	سهم دانشجویان دوره دکتری حرفه ای به کل دانشجویان	درصد	۱/۵	۲/۱	۷
۱۸	سهم دانشجویان دوره دکتری تخصصی به کل دانشجویان	درصد	۰/۴	۱/۳	۲۶/۶
۱۹	سهم هیأت علمی تمام وقت زن به کل هیأت علمی تمام وقت	درصد	۲۶/۷	۳۰/۷	۲/۸
۲۰	سهم هیأت علمی تمام وقت مرد به کل هیأت علمی تمام وقت	درصد	۷۳/۳	۶۹/۳	-۱/۲
۲۱	سهم هیأت علمی تمام وقت با مرتبه استاد به کل هیأت علمی تمام وقت	نفر	۲/۹	۴/۶	۹/۷
۲۲	سهم هیأت علمی تمام وقت با مرتبه دانشیار به کل هیأت علمی تمام وقت	نفر	۷	۸/۸	۴/۷
۲۳	سهم هیأت علمی تمام وقت با مرتبه استادیار به کل هیأت علمی تمام وقت	نفر	۳۴/۷	۴۷/۱	۶/۳
۲۴	سهم هیأت علمی تمام وقت با مرتبه مربی به کل هیأت علمی تمام وقت	نفر	۵۲/۸	۳۸/۶	-۶/۱
۲۵	سهم هیأت علمی تمام وقت با مرتبه مربی آموزشیار به کل هیأت علمی تمام وقت	نفر	۲/۷	۰/۹	-۱۹/۷
۲۶	سهم دانشجویان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به کل دانشجویان	درصد	۱۸	۲۲/۴	۴/۵
۲۷	سهم دانشجویان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به کل دانشجویان	درصد	۳/۳	۶/۱	۱۳/۱
۲۸	سهم دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی به کل دانشجویان	درصد	۳۰/۷	۲۹/۳	-۰/۹

- **تعداد دانشجویان**

تعداد دانشجویان استان کرمان در برنامه پنجم توسعه ۰/۷ درصد کاهش را نشان می دهد. در برنامه پنجم، جمعیت دانشجویی استان با فراز و فرودهایی همراه بوده، به طوری که تعداد دانشجویان از ۱۵۸۰۶۷ نفر در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ به ۱۷۳۴۸۶ نفر در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ (بیشترین میزان دانشجویان در طول تاریخ آموزش عالی استان) رسیده که بعد از سال ۹۳-۱۳۹۲ تعداد دانشجویان استان روند کاهشی خود را آغاز نموده و در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ به ۱۵۶۸۸۷ نفر کاهش یافته است.

- **تعداد دانشجویان در یکصد هزار نفر جمعیت**

شاخص تعداد دانشجویان در یکصد هزار نفر جمعیت نشان دهنده نسبتی از جمعیت است که به آموزش عالی دسترسی دارند. این شاخص طی برنامه پنجم از ۵۴۹۰ نفر در صد هزار نفر جمعیت به ۵۰۳۳ نفر رسیده است. این کاهش بدان معناست که طی سال های مورد بررسی علی رغم افزایش جمعیت کشور، نه تنها جمعیت دانشجویی استان افزایش نیافته، بلکه ۰/۷ درصد نیز کاهش یافته است.

- **نسبت دانشجویان به جمعیت ۱۸ تا ۲۴ سال**

شاخص نسبت دانشجویان به جمعیت ۱۸ تا ۲۴ سال استان از ۳۳/۷ درصد در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ به ۳۹/۷ درصد در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ افزایش یافته است و رشد ۷ واحد درصدی را تجربه نموده است.

- **سهم ثابت نام شدگان حوزه آموزش عالی به تفکیک جنسیت**

این شاخص وضعیت پذیرفته شدگان آموزش عالی استان را به تفکیک جنسیت نشان می دهد. سهم ثابت نام شدگان زن به کل ثابت نام شدگان در سال ۹۰-۱۳۸۹، ۴۹/۳ درصد بوده که به ۴۲ درصد در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ کاهش یافته است. این مساله نشان می دهد که در دوره برنامه پنجم توسعه، گرایش زنان برای تحصیل در حوزه آموزش عالی استان رو به کاهش گذاشته است. این در حالی است که سهم ثابت نام شدگان مرد به کل ثابت نام شدگان طی سال های برنامه پنجم افزایش یافته و از ۵۰/۷ درصد در سال ۹۰-۱۳۸۹ به ۵۸ درصد در سال ۹۵-۱۳۹۴ بالغ گشته است.

- **سهم ثابت نام شدگان به تفکیک مقاطع تحصیلی**

شاخص مذکور طی سال های برنامه پنجم توسعه در همه مقاطع تحصیلی به غیر از مقطع کارشناسی افزایش یافته است. سهم ثابت نام شدگان مقطع کارشناسی ارشد از ۹/۹ درصد در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ به ۱۴/۵ درصد در سال پایانی برنامه پنجم توسعه بالغ گشته و این مقطع بیشترین افزایش سهم در بین کل مقاطع تحصیلی را به خود اختصاص داده است. از بین مقاطع تحصیلی، تنها مقطع کارشناسی با کاهش سهم مواجه گردیده، به طوری که سهم آن از ۶۵/۱ درصد در سال ۹۰-۱۳۸۹ به ۵۲/۸ درصد در سال ۹۵-۱۳۹۴ کاهش یافته است.

- **سهم دانشجویان به تفکیک جنسیت**

سهم دانشجویان زن به کل دانشجویان در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ از ۵۱/۳ درصد به ۴۷/۸ درصد در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ کاهش یافته است. اما تحولات برنامه پنجم توسعه حاکی از آن است که سهم دانشجویان مرد رو به افزایش گذاشته و از ۴۸/۷ درصد در سال پایانی برنامه چهارم به ۵۲/۲ درصد در سال پایانی برنامه پنجم رسیده است.

- **سهم دانشجویان به تفکیک مقاطع تحصیلی**

سهم دانشجویان طی برنامه پنجم توسعه در مقاطع کاردانی و کارشناسی کاهش و در دوره های تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد، دکتری حرفه ای، دکتری تخصصی) افزایش پیدا کرده و بیشترین افزایش سهم مربوط به مقطع دکتری تخصصی بوده، به طوری که این سهم در طول برنامه ۳/۲ برابر شده است.

- **سهم دانشجویان به تفکیک گروه های تحصیلی**

سهم دانشجویان در گروه های تخصصی علوم انسانی، علوم پایه و کشاورزی و دامپزشکی طی دوره برنامه پنجم توسعه کاهش یافته، به طوری که کاهش سهم در گروه های علوم پایه و کشاورزی و دامپزشکی نسبتاً قابل توجه است. با توجه به اینکه تقویت و توسعه علوم پایه و افزایش تعداد دانشجو در رشته های این گروه تخصصی، یکی از الزامات اسناد بالا دست در حوزه علم و فناوری از جمله سیاست های کلی علم و فناوری ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری و همچنین قانون برنامه ششم توسعه کشور می باشد، بنابراین باید در راستای افزایش سهم دانشجویان گروه علوم پایه در برنامه ششم توسعه برنامه ریزی و تلاش مناسبی انجام گیرد. عدم وجود بازار کار مناسب برای تحصیلکردگان رشته های علوم پایه را می توان اصلی ترین دلیل کاهش تمایل دانشجویان برای تحصیل در این گروه تخصصی بر شمرد. طی برنامه پنجم، سهم گروه های فنی و مهندسی، هنر و علوم پزشکی افزایش یافته، به طوری که افزایش سهم گروه فنی و مهندسی اندک و برای گروه های هنر و به ویژه علوم پزشکی قابل توجه می باشد.

- **سهم دانشجویان گروه تحصیلی علوم پایه**

تعداد دانشجویان علوم پایه از ۱۴۵۸۹ نفر در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ به ۱۰۴۴۰ نفر در سال ۹۵-۱۳۹۴ تنزل یافته، که طی این مدت کاهشی بالغ بر ۲۸ درصد را نشان می دهد. طی دوره مورد بررسی، سهم دانشجویان علوم پایه از کل دانشجویان استان نیز از ۹/۲ درصد به ۶/۶ درصد کاهش یافته است. این در حالی است که در سال ۱۳۸۲، گروه تخصصی علوم پایه بیش از ۱۵/۳ درصد از دانشجویان استان را به خود اختصاص می داده است. با توجه به این کاهش سهم، بایستی ضمن هدایت مناسب تحصیلی، دانشگاه ها توسعه و تقویت رشته های علوم پایه را در اولویت برنامه های توسعه ای خود قرار دهند.

همانگونه که در سیاست های کلی علم و فناوری و قانون برنامه ششم توسعه کشور یکی از رویکردهای کلی، تقویت وزنی علوم پایه در گروه های تحصیلی آموزش عالی کشور می باشد،

بنابراین در طول سال های برنامه ششم هم بایستی توجه به این گروه تخصصی در بخش آموزش عالی استان مورد توجه ویژه باشد.

• **سهم دانشجویان به تفکیک نوع دستگاه اجرایی**

طی برنامه پنجم توسعه استان، سهم دانشجویان موسسات وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مراکز وابسته به دانشگاه فنی و حرفه ای، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی افزایش و سهم دانشجویان دانشگاه پیام نور، دانشگاه جامع علمی کاربردی و دانشگاه آزاد اسلامی کاهش یافته است. از نظر سهم دانشجویان استان، دانشگاه آزاد اسلامی طی سال های برنامه پنجم توسعه کاهش اندکی را تجربه نموده و از ۳۰/۷ درصد در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ به ۲۹/۳ درصد در سال ۹۵-۱۳۹۴ رسیده است. با توجه به اینکه، یکی از سیاست های کلی در اسناد بالا دست حوزه علم و فناوری کشور، توسعه رشته های مهارتی و جهت دهی دانشجویان برای تحصیل در این رشته ها می باشد و از سویی در پایان برنامه ششم توسعه سهم ۳۰ درصدی برای آموزش های مهارتی در حوزه آموزش عالی هدفگذاری شده است، بنابراین بایستی رویکرد توسعه آموزش عالی استان در برنامه ششم توسعه به سمت توسعه رشته های مهارتی باشد.

• **سهم دانش آموختگان به تفکیک جنسیت**

سهم دانش آموختگان زن به کل دانش آموختگان در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ در استان کرمان ۴۶/۷ درصد بوده است. در برنامه پنجم توسعه این سهم کاهش پیدا کرده و به ۴۳ درصد در سال پایانی برنامه رسیده است. اما سهم دانش آموختگان مرد طی سال های برنامه پنجم افزایش نشان می دهد، به طوری که از ۵۳/۳ درصد در سال پایانی برنامه چهارم به ۵۷ درصد در انتهای برنامه پنجم توسعه رسیده است.

• **سهم دانش آموختگان به تفکیک مقاطع تحصیلی**

در برنامه پنجم توسعه، سهم دانش آموختگان در همه مقاطع تحصیلی به غیر از مقطع کارشناسی افزایش یافته است. با توجه به اینکه جهت گیری اساسی در برنامه ششم توسعه افزایش سهم دانشجویان در رشته های کاردانی و مقاطع تحصیلات تکمیلی می باشد، بنابراین تحولات شاخص مذکور طی سال های برنامه پنجم توسعه، روند مناسبی بوده است.

• **تعداد اعضای هیات علمی تمام وقت**

تعداد اعضای هیات علمی تمام وقت استان کرمان از ۲۵۴۴ نفر در سال ۱۳۸۹ به ۳۱۰۶ نفر در سال ۱۳۹۴ رسیده، که افزایشی بالغ بر ۲۲ درصد را نشان می دهد. استان کرمان در سال ۱۳۹۴، ۳/۸ درصد از اعضای هیات علمی تمام وقت کشور را به خود اختصاص داده است، این در حالی است که استان در این سال ۳/۶ درصد از دانشجویان کشور را در اختیار داشته است.

• **سهم اعضای هیات علمی تمام وقت به تفکیک جنسیت**

سهم اعضای هیات علمی تمام وقت زن به کل هیات علمی تمام وقت استان در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ به میزان ۲۳ درصد بوده که این شاخص در پایان برنامه چهارم توسعه به ۲۶/۷ و در سال پایانی برنامه پنجم نیز ارتقاء یافته و به عدد ۳۰/۷ درصد رسیده است. این مسئله حکایت از آن دارد که سهم زنان برای جذب در هیات علمی دانشگاه ها در برنامه گذشته مورد توجه بوده و بایستی در برنامه

ششم توسعه نیز این جهت گیری دنبال شود. سهم اعضای هیات علمی تمام وقت مرد طی سال های برنامه پنجم توسعه از ۷۳/۳ درصد در سال ۹۰-۱۳۸۹ به ۶۹/۳ درصد در سال ۹۵-۱۳۹۴ کاهش یافته است.

• **سهم اعضای هیات علمی به تفکیک مرتبه علمی**

سهم اعضای هیات علمی تمام وقت حوزه آموزش عالی استان طی سال های برنامه پنجم توسعه برای مراتب مربی و مربی آموزشیار کاهش یافته و برای مرتبه استادی، دانشیاری و استاد یاری افزایش یافته است. بیشترین میزان افزایش سهم مربوط به مرتبه استادی است که میزان آن از ۲/۹ درصد در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ به ۴/۶ درصد در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ رسیده و افزایش سهم ۱/۶ برابری را نشان می دهد.

توصیف وضع موجود بخش آموزش عالی استان کرمان

بخش آموزش عالی برنامه ریز، هدایت کننده و مجری فعالیت هایی است که با هدف تولید علم و تشکیل سرمایه انسانی انجام می شود. این فعالیت ها توسط دو حوزه ستادی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بسیاری از واحدهای اجرایی با عنوان دانشگاه و یا موسسه آموزش عالی در دو زیر بخش دولتی و غیر دولتی صورت می گیرد. بخش دولتی در استان شامل دانشگاه ها و دانشکده های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه های مستقل وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، واحدهای زیرمجموعه دانشگاه پیام نور، مراکز زیرمجموعه دانشگاه جامع علمی کاربردی، دانشکده و آموزشکده های فنی زیرمجموعه دانشگاه فنی و حرفه ای و پردیس خواهران و برادران وابسته به دانشگاه فرهنگیان است. بخش غیر دولتی آموزش عالی در استان نیز شامل واحدهای زیرمجموعه دانشگاه آزاد اسلامی و موسسات آموزش عالی غیر دولتی - غیر انتفاعی است.

در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵، ۱۲۵ موسسه آموزش عالی در سطح استان کرمان وجود داشته، که وظیفه اجرای دوره های آموزشی به منظور تولید، انتقال و ترویج علم، تربیت نیروی متخصص و ارائه خدمات مشاوره ای به بخش های مختلف جامعه را بر عهده دارند. در بین زیرنظام های ۸ گانه آموزش عالی استان کرمان، دانشگاه جامع علمی کاربردی استان با دارا بودن ۳۷ مرکز، بیشترین تعداد موسسه را به خود اختصاص داده است. مراکز وابسته به این دانشگاه در استان، ۶/۳ درصد موسسات آموزش عالی استان را شامل می شوند. البته دانشگاه جامع علمی کاربردی استان از حیث تعداد دانشجویان، در بین زیرنظام های آموزش عالی رتبه چهارم را از آن خود نموده است. بعد از دانشگاه جامع علمی کاربردی، بیشترین تعداد موسسات به دانشگاه پیام نور تعلق دارد. این دانشگاه با دارا بودن ۲۹ واحد در سطح استان، ۲۳/۲ درصد موسسات آموزش عالی استان را به خود اختصاص داده است. کمترین موسسات آموزش عالی استان با ۲ واحد به دانشگاه فرهنگیان مربوط می شود.

جدول شماره ۲: تعداد موسسات آموزش عالی استان کرمان به تفکیک زیرنظام های آموزش عالی
در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵

تعداد موسسه وابسته	سهم از کل (درصد)	زیرنظام های آموزش عالی
۳۷	۲۹/۶	دانشگاه جامع علمی کاربردی
۲۹	۲۳/۲	دانشگاه پیام نور
۱۶	۱۲/۸	دانشگاه آزاد اسلامی *
۱۴	۱۱/۲	موسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی
۱۳	۱۰/۴	دانشگاه فنی و حرفه ای
۱۰	۸	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۴	۳/۲	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۲	۱/۶	دانشگاه فرهنگیان
۱۲۵	۱۰۰	جمع کل

* آموزشگاه های فنی و حرفه ای سما را نیز شامل می شود.

● تعداد دانشجوی

در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ تعداد دانشجویان استان کرمان به ۱۴۳۶۰۲ نفر رسیده است که نسبت به سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ نزدیک به ۸/۵ درصد کاهش را نشان می دهد. در سال تحصیلی مذکور، سهم موسسات آموزش عالی دولتی در استان ۶۵ درصد و سهم موسسات غیردولتی (شامل دانشگاه آزاد و موسسات غیردولتی - غیر انتفاعی) ۳۵ درصد بوده است. از ۱۲۳ واحد دانشگاهی و مرکز آموزش عالی در استان ۹۲ واحد دولتی و ۳۱ واحد خصوصی و غیر دولتی می باشند. در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ استان کرمان ۳/۶ درصد از دانشجویان کشور را به خود اختصاص داده و این در حالی است که در سال مذکور استان کرمان حدود ۳/۹۶ درصد از جمعیت کشور را دارا بوده است. در جدول زیر سهم دانشجویان هر یک از موسسات آموزش عالی استان از زیرنظام های آموزش عالی کشور مشخص شده است. اطلاعات به دست آمده نشان می دهد که موسسات وابسته به دانشگاه فنی و حرفه ای در استان بیشترین سهم در بین زیرنظام های آموزش عالی استان را به خود اختصاص داده اند. به عبارت دیگر این موسسات ۶/۴ درصد دانشجویان دانشگاه فنی و حرفه ای کشور را شامل می شوند. کمترین سهم نیز مربوط به جامع علمی کاربردی با ۲/۷ درصد است. کمترین سهم نیز مربوط به جامع علمی کاربردی با ۲/۷ درصد است. با توجه به اینکه استان کرمان در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ بالغ بر ۳/۶ درصد از تعداد دانشجویان کشور را به خود اختصاص داده است، بنابراین می توان گفت که در بین زیرنظام های آموزش عالی استان، زیرنظام های مربوط به ردیف ۱ تا ۵ جدول زیر در مقایسه با زیرنظام های ۶ تا ۸ به لحاظ سهم دانشجویان از کشور از وضعیت بهتری برخوردار می باشند.

جدول شماره ۳: سهم دانشجویان موسسات آموزش عالی استان کرمان از کل کشور به تفکیک هر یک از زیرنظام ها در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵

ردیف	زیرنظام های آموزش عالی	تعداد دانشجویان	سهم از کل (درصد)	سهم استان از کشور در سال ۹۵-۱۳۹۴ (درصد)
۱	دانشگاه فنی و حرفه ای	۱۲۶۰۳	۸/۸	۶/۴
۲	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۳۴۲۸۵	۲۳/۹	۵
۳	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۹۹۴۴	۶/۹	۵
۴	دانشگاه فرهنگیان	۲۵۰۱	۱/۷	۴/۴
۵	دانشگاه پیام نور	۲۱۵۸۲	۱۵	۳/۹
۶	دانشگاه آزاد اسلامی	۴۱۹۷۴	۲۹/۲	۲/۸
۷	موسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی	۸۳۰۵	۵/۸	۲/۸
۸	دانشگاه جامع علمی کاربردی	۱۲۴۰۸	۸/۶	۲/۷
	جمع کل	۱۴۳۶۰۲	۱۰۰	۳/۶

• میانگین پوشش جمعیت دانشجویی در شهرستان های استان

با توجه به اینکه جمعیت برخی از شهرستان های استان از ۱۰۰ هزار نفر کمتر است، در اینجا به جای محاسبه شاخص تعداد دانشجویان در هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت از شاخص تعداد دانشجویان در ۱۰ هزار نفر جمعیت استفاده شده است. در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵، تعداد دانشجویان استان به ازای هر ۱۰ هزار نفر جمعیت ۴۵۴ نفر می باشد. به عبارتی در سال مذکور به ازای هر ۲۲ نفر جمعیت استان، یک دانشجو در موسسات آموزش عالی مشغول به امر تحصیل است. میزان شاخص مذکور نسبت به سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ کاهش یافته که دلیل آن کاهش ۸/۵ درصدی تعداد دانشجویان استان است. در بین شهرستان های استان، بالاترین پوشش مربوط به شهرستان کرمان می باشد و در این شهرستان به ازای ۱۰ هزار نفر جمعیت ۸۸۳ دانشجو وجود دارد. بعد از شهرستان کرمان، بیشترین میزان شاخص پوشش جمعیت دانشجویی به ترتیب به شهرستان های رفسنجان، انار، سیرجان و کوهبنان اختصاص دارد.

جدول شماره ۴: میانگین پوشش جمعیت دانشجویی به تفکیک شهرستان های استان
در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵

ردیف	شهرستان	تعداد دانشجویان در ۱۰ هزار نفر جمعیت
۱	کرمان	۸۸۳
۲	رفسنجان	۶۳۱
۳	انار	۵۵۳
۴	سیرجان	۴۹۷
۵	کوهبنان	۴۳۸
۶	کهنوج	۳۷۶
۷	جیرفت	۳۷۵
۸	بافت	۴۳۷
۹	بم	۴۳۶
۱۰	زرنند	۴۳۰
۱۱	شهربابک	۲۹۴
۱۲	بردسیر	۱۲۸
۱۳	منوجان	۴۱۰
۱۴	راور	۲۹
۱۵	ارزوئیه	۲۸
۱۶	ریگان	۲۷
۱۷	رابر	۲۶
۱۸	عنبرآباد	۴۲
۱۹	رودبارجنوب	۱۴
۲۰	قلعه گنج	۳۷
۲۱	نرماشیر	۲۷
۲۲	فهرج	۲۶
۲۳	فاریاب	۰
	کل استان	۴۵۴

توزیع دانشجویان در شهرستان های استان نشان می دهد که تمرکز جمعیت دانشجویی به چند شهر پرجمعیت استان محدود می شود و شهرستان های محروم استان بر خلاف جمعیت قابل توجه (۱۲) شهرستان استان با ۲۳ درصد جمعیت استان، تنها ۳/۱ درصد جمعیت دانشجویی استان را در اختیار

دارند)، سهم کمی از جمعیت دانشجویی را به خود اختصاص داده اند، به طوری که بررسی شاخص تعداد دانشجو در ۱۰۰ هزار نفر جمعیت در بین شهرستان های استان، توزیع نامتوازن دانشجو و امکانات دانشگاهی را به خوبی در جغرافیای استان نشان می دهد. همچنین مقایسه شهرستان های شمالی و جنوبی استان در شاخص مورد اشاره، بیانگر فاصله زیاد بین این مناطق است، به گونه ای که تعداد دانشجویان در ۱۰۰ هزار نفر جمعیت برای شهرستان های شمالی استان ۶۱۰۱ نفر و برای شهرستان های جنوبی استان ۲۱۲۹ نفر می باشد. این توزیع نامناسب دانشجو باعث می شود که شهرستان های غیر برخوردار استان از جریان نخبه پروری و تربیت نیروهای متخصص برای تامین نیروی انسانی مناسب در بخش های توسعه ای خود محروم بمانند. لذا باید با برنامه ریزی هدفمند، در راستای متوازن سازی امکانات آموزش عالی در شهرستان های مختلف استان حرکت نمود و متناسب با اصول آمایش سرزمین، شهرستان های کوچک و به ویژه محروم استان را در ایجاد مراکز آموزش عالی و تربیت دانشجو در رشته های پر کاربرد به ویژه رشته های مهارتی و اشتغال زا سامان بخشید.

جدول شماره ۵: سرانه دانشجو در مناطق شمالی و جنوبی استان کرمان در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵

نام منطقه	جمعیت (نفر)	تعداد دانشجو (نفر)	تعداد دانشجو در هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت (نفر)
منطقه شمالی استان	۱۹۱۸۸۹۷	۱۱۷۰۷۵	۶۱۰۱
منطقه جنوبی استان	۱۲۴۵۸۲۱	۲۶۵۲۶	۲۱۲۹
کل استان	۳۱۶۴۷۱۸	۱۴۳۶۰۱	۴۵۳۸

• وضعیت شاخص های کلی آموزش عالی استان کرمان در بین استان های کشور

در جدول زیر شاخص میانگین پوشش جمعیت دانشجویی به تفکیک استان های کشور برای سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ ارائه گردیده است. استان سمنان با ۱۴۶۸۲ نفر دانشجو در هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت، رتبه اول را در بین استان های کشور به خود اختصاص داده و بعد از آن استان های قزوین و یزد رتبه های دوم و سوم را در اختیار دارند. استان کرمان از نظر این شاخص رتبه ۱۸ کشور را به خود اختصاص داده است. استان کرمان از نظر سهم دانشجویان زن به کل دانشجویان رتبه پنجم را در بین استان های کشور دارا بوده است که در این شاخص استان های البرز، اصفهان، چهارمحال و بختیاری و تهران رتبه های اول تا چهارم را در اختیار داشته اند. از نظر سهم دانشجویان دولتی نیز استان رتبه هفتم کشور را به خود اختصاص داده و در این شاخص استان های خراسان جنوبی، ایلام، سیستان و بلوچستان، چهارمحال و بختیاری، همدان و کردستان به ترتیب رتبه های اول تا ششم را در اختیار داشته اند.

جدول شماره ۶: میانگین پوشش جمعیت دانشجویی به تفکیک استان های کشور
در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴

ردیف	استان	تعداد دانشجویان	تعداد دانشجویان زن از کل دانشجویان (درصد)	تعداد دانشجویان دولتی از کل دانشجویان (درصد)	تعداد دانشجویان در ۱۰۰ هزار نفر جمعیت
۱	سمنان	۹۸۸۰۷	۴۵٫۹	۵۷٫۶	۱۴۶۸۲
۲	قزوین	۱۰۷۳۳۷	۴۵	۳۵٫۱	۸۵۸۷
۳	یزد	۸۳۸۳۶	۴۵٫۷	۶۱٫۵	۷۶۹۸
۴	کهگیلویه و بویراحمد	۴۹۷۴۳	۳۸٫۵	۵۸٫۸	۷۰۷۶
۵	مازندران	۲۲۲۰۳۳	۴۵٫۵	۴۶٫۲	۶۹۷۸
۶	تهران	۸۷۲۹۶۴	۴۸٫۴	۴۹٫۹	۶۸۸۲
۷	ایلام	۳۹۷۰۱	۴۵٫۵	۷۲٫۵	۶۸۳۳
۸	مرکزی	۹۵۲۰۸	۴۱٫۵	۴۷٫۸	۶۴۷۷
۹	اصفهان	۲۹۸۸۵۶	۴۹٫۱	۵۱٫۴	۵۹۱۸
۱۰	خراسان جنوبی	۴۵۴۷۸	۴۴٫۹	۷۴٫۲	۵۹۱۴
۱۱	بوشهر	۶۶۰۳۵	۳۸٫۲	۵۷٫۶	۵۸۸۰
۱۲	قم	۷۱۷۸۴	۴۵٫۹	۵۸٫۹	۵۸۱۲
۱۳	زنجان	۶۰۲۵۸	۴۴٫۹	۵۸٫۷	۵۶۹۵
۱۴	آذربایجان شرقی	۲۰۷۹۹۱	۴۱٫۸	۵۰٫۶	۵۴۲۵
۱۵	گیلان	۱۳۱۸۵۸	۴۶٫۴	۴۸٫۷	۵۱۸۵
۱۶	خوزستان	۲۴۴۷۵۷	۴۲٫۹	۴۷٫۷	۵۱۱۱
۱۷	لرستان	۹۲۲۰۴	۴۴٫۶	۶۱	۵۰۷۷
۱۸	کرمان	۱۵۶۸۸۷	۴۷٫۸	۶۴	۵۰۳۳
۱۹	چهارمحال و بختیاری	۴۶۲۲۹	۴۸٫۶	۷۰٫۲	۴۹۵۵
۲۰	همدان	۸۸۴۲۷	۴۶٫۸	۶۷٫۵	۴۹۲۶
۲۱	اردبیل	۶۲۹۷۹	۴۳٫۱	۵۹٫۵	۴۹۰۱
۲۲	فارس	۲۳۳۰۴۷	۴۷٫۳	۵۰٫۶	۴۸۷۳
۲۳	کرمانشاه	۹۲۴۵۷	۴۴	۵۹٫۸	۴۶۷۷

جهت گیری آموزش عالی استان در برنامه ششم توسعه

بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل وضع موجود و روند تغییرات شاخص های آموزش عالی در برنامه پنجم توسعه و با توجه به جهت گیری های آموزش عالی کشور در برنامه ششم توسعه (اهداف کمی مصوب در ماده ۶۶ قانون برنامه ششم توسعه کشور در جدول شماره ۷) که به عنوان سند بالادست در تدوین برنامه های توسعه استان بایستی مد نظر قرار گیرد، اهداف کمی بخش آموزش عالی استان را می توان در قالب جدول شماره ۸ ارائه نمود:

جدول شماره ۷: اهداف کمی آموزش عالی در قانون برنامه ششم توسعه کشور

عنوان شاخص	واحد	۱۳۹۶	۱۴۰۰
تعداد دانشجویان گروه علوم پایه به کل دانشجویان	نفر	۳۱۸۴۰۰	۳۸۷۰۰۰
تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی گروه علوم پایه	نفر	۱۰۶۰۰۰	۱۴۳۰۰۰
سهم دانشجویان کاردانی به کل دانشجویان	درصد	۱۹	۲۳
سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی به کل دانشجویان	درصد	۲۴	۳۰
نسبت دانشجو به هیات علمی تمام وقت دانشگاه های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (حضور)	نفر	۲۵	۲۰
نسبت دانشجو به هیات علمی تمام وقت دانشگاه های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	نفر	۱۱	۱۰
نسبت دانشجو به هیات علمی تمام وقت دانشگاه های غیردولتی	نفر	۵۳	۴۳
نسبت هیات علمی تمام وقت استادیار به بالا به کل هیات علمی تمام وقت در دانشگاه های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (حضور)	نفر	۸۸	۹۲
نسبت هیات علمی تمام وقت استادیار به بالا به کل هیات علمی تمام وقت در دانشگاه های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	نفر	۸۷	۹۳

جدول شماره ۸: تعیین اهداف کمی بخش آموزش عالی استان کرمان در برنامه ششم توسعه

سالهای برنامه ششم					سال پایه ۱۳۹۵	هدف کمی	
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶		واحد	عنوان
۱۱۱۰۹۷	۱۱۵۴۸۵	۱۲۰۶۷۴	۱۲۶۸۹۲	۱۳۴۴۱۹	۱۴۳۶۰۲	نفر	تعداد دانشجو*
۱۱۱۱۰	۱۰۷۴۰	۱۰۴۹۹	۱۰۲۷۸	۱۰۰۸۱	۹۹۸۸	نفر	تعداد دانشجویان گروه علوم پایه
۱۰	۹/۳	۸/۷	۸/۱	۷/۵	۶/۹۵	درصد	سهم دانشجویان گروه علوم پایه به کل دانشجویان
۴۱۱۱	۳۷۲۷	۳۴۲۳	۳۱۴۵	۲۹۰۳	۲۶۹۷	نفر	تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی علوم پایه
۳۷	۳۴/۷	۳۲/۶	۳۰/۶	۲۸/۸	۲۷	درصد	سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی علوم پایه به کل دانشجویان علوم پایه
۲۳	۲۲/۴	۲۱/۸	۲۱/۲	۲۰/۶	۲۰/۱	درصد	سهم دانشجویان کاردانی به کل دانشجویان
۳۰	۲۸	۲۶/۱	۲۴/۳	۲۲/۶	۲۱/۱	درصد	سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی به کل دانشجویان
۳۰	۲۶/۹	۲۴/۱	۲۱/۶	۱۹/۴	۱۷/۴	درصد	سهم آموزش های مهارتی در آموزش عالی استان
۲۰	۲۱/۱	۲۲/۳	۲۳/۵	۲۴/۸	۲۶/۲	نفر	نسبت دانشجو به هیات علمی تمام وقت دانشگاه های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (حضور)
۱۰	۱۰/۳	۱۰/۷	۱۱	۱۱/۴	۱۱/۸	نفر	نسبت دانشجو به هیات علمی تمام وقت دانشگاه های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۴۳	۴۶	۴۹/۳	۵۲/۸	۵۶/۵	۶۰/۵	نفر	نسبت دانشجو به هیات علمی تمام وقت دانشگاه های غیردولتی
۹۲	۸۷/۶	۸۳/۴	۷۹/۴	۷۵/۶	۷۲	درصد	نسبت هیات علمی تمام وقت استادیار به بالا به کل هیات علمی تمام وقت در دانشگاه های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (حضور)
۹۳	۹۰/۷	۸۸/۴	۸۶/۲	۸۴/۱	۸۲	درصد	نسبت هیات علمی تمام وقت استادیار به بالا به کل هیات علمی تمام وقت در دانشگاه های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

* پیش بینی تعداد دانشجو در برنامه ششم توسعه استان بر اساس اطلاعات سند راهبردی توسعه آموزش عالی استان در برنامه ششم می باشد

جمع بندی

گسترش آموزش عالی استان در طی سال های اخیر و ایجاد ظرفیت های جدید برای پذیرش دانشجویان به ویژه در مقاطع تحصیلات تکمیلی، شاخص دسترسی به آموزش عالی را تسهیل نموده است. در استان کرمان، شاخص نسبت دانشجو به جمعیت ۱۸ تا ۲۴ سال (شاخص اشتغال به تحصیل در آموزش عالی) طی دوره برنامه پنجم افزایش یافته و از ۳۲/۷ درصد به حدود ۴۰ درصد افزایش یافته است. گرچه تعداد دانشجویان استان در طول برنامه نزدیک به یک درصد کاهش را تجربه نموده، اما با توجه به کاهش شدید در جهت جوان لازم التعلیم استان، این شاخص در برنامه پنجم افزایش قابل توجهی داشته است. لذا وضعیت دسترسی به آموزش عالی، تحول رو به رشدی را طی سال های مورد بررسی نشان می دهد. با توجه به تحولات صورت گرفته آموزش عالی در برنامه پنجم توسعه و همچنین با عنایت به الزامات و اهداف پیش بینی شده در اسناد بالا دستی حوزه علم و فناوری کشور، بایستی جهت گیری آموزش عالی در برنامه ششم به صورت زیر باشد:

- در برنامه ششم توسعه نیاز به توسعه کمی و ایجاد ظرفیت های جدید در آموزش عالی استان نیست. بلکه باید ظرفیت های موجود را به نحو مطلوبی اصلاح، بهبود و ارتقاء بخشید.
- دسترسی زنان به آموزش عالی در برنامه پنجم نسبت به مردان تنزل یافته است. شاخص سهم ثبت نام شدگان زن به کل ثبت شدگان نشان می دهد که این شاخص از ۴۹ درصد در سال ۹۰-۱۳۸۹ به ۴۲ درصد در سال پایانی برنامه پنجم (۹۵-۱۳۹۴) کاهش پیدا کرده است.
- به نظر می رسد که ظرفیت های کمی آموزش عالی به حد قابل توجهی رسیده است. با توجه به کاهش جمعیت لازم التعلیم در حوزه آموزش عالی استان طی سال های برنامه ششم، انتظار افزایش تعداد دانشجویان نه تنها وجود ندارد، بلکه موسسات آموزش عالی با کاهش جمعیت دانشجویی مواجه خواهند بود. لذا بخش آموزش عالی در برنامه ششم توسعه، نیازمند توجه جدی به کیفیت خدمات آموزشی است.
- تمایل دانشجویان برای تحصیل در گروه علوم پایه در طی دو دهه گذشته به شدت کاهش یافته است. بنابراین جذب دانشجو و تمایل جامعه به سمت علوم پایه در حال حاضر وضعیت مناسبی ندارد. از این رو باید به آن توجه جدی شود. به نظر می رسد یکی از علل کاهش تمایل دانشجویان به انتخاب رشته های علوم پایه، بازار کار ضعیف این رشته در استان و کشور است. لذا انتظار می رود با توجه به نیاز جامعه در آینده به افراد متخصص در این گروه تخصصی و با عنایت به اینکه علوم پایه بستر ساز توسعه علمی و گسترش دهنده مرزهای دانش است، رویکرد آموزش عالی استان در راستای تقویت و توسعه جذب دانشجو در رشته های علوم پایه باشد.
- سهم دانشجویان آموزش های مهارتی نظام آموزش عالی که مربوط به مراکز وابسته به دانشگاه های فنی و حرفه ای و جامعه علمی کاربردی در استان می باشد، طی سال های برنامه پنجم توسعه تقریباً ثابت و بدون تغییر مانده است. در سال پایانی برنامه پنجم توسعه میزان این شاخص در استان ۱۶/۷ درصد بوده، در حالیکه بر اساس هدفگذاری کشور برای سال پایانی برنامه ششم، سهم آموزش های مهارتی باید به ۳۰ درصد افزایش یابد. لذا بایستی استان در برنامه ششم

توسعه، توجه به افزایش پذیرش دانشجو و هدایت تحصیلی دانش آموزان به سمت رشته های علمی کاربردی و فنی و حرفه ای در آموزش عالی برای تحقق اهداف پیش رو را مد نظر قرار دهد.

- با توجه به اینکه افزایش سهم دانشجویان کاردانی و همچنین دانشجویانی تحصیلات تکمیلی در برنامه ششم توسعه کشور مورد هدف می باشد، لذا استان نیز باید در راستای افزایش سهم دانشجویان در مقاطع فوق الذکر برنامه ریزی نماید.

- بر اساس هدف گذاری انجام شده در قانون برنامه ششم توسعه کشور، سهم دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی از کل دانشجویان بایستی به ۳۰ درصد افزایش یابد. میزان این شاخص برای استان کرمان در سال پایانی برنامه پنجم (۹۵-۱۳۹۴)، ۲۰/۵ درصد بوده و برای افزایش این سهم تا سطح ۳۰ درصد باید موسسات آموزش عالی در استان بستر مناسب را برای جذب و تربیت دانشجویان در این مقاطع فراهم نمایند.

- توزیع نامتوازن دانشجو و امکانات آموزش عالی در شهرستان ها به ویژه مناطق شمال و جنوب استان و از سوی دیگر نبود رشته های کاردانی در ۴۰ درصد از شهرستان های استان (به ویژه شهرستان های جنوبی) از چالش های اساسی آموزش عالی استان است. با توجه به اینکه اتکا و پایه فعالیت های اقتصادی در شهرستان های جنوبی استان عمدتاً متمرکز بر فعالیت های کشاورزی می باشد، بنابراین جذب و تربیت دانشجو در مقطع کاردانی این شهرستان ها به ویژه در رشته های مهارت محور و اشتغال زا باید در جهت گیری های برنامه ششم توسعه استان مورد توجه جدی باشد.

منابع

۱. همایون آریا، شاهین و همکاران، بررسی تحلیلی وضعیت توسعه مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی در طول برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۸۸-۱۳۸۴)، فصلنامه پژوهش در نظام های آموزشی، دوره ۶، شماره ۱۶، بهار ۱۳۹۱، صفحه ۱۳۱-۱۶۹.
۲. الوانی، سید مهدی و همکاران، (۱۳۹۲). طراحی الگوی توسعه آموزش عالی ایران در افق چشم انداز ۲۰ ساله کشور، فصلنامه برنامه ریزی، رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۴، شماره ۱۴، صفحه ۶۸-۲۶.
۳. بوذری، سیما، رویکرد تحلیل فضایی در روند توسعه آموزش عالی، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، جلد ۲۱، شماره ۲، صفحه ۱۰۵-۱۲۸.
۴. باقری نژاد، جعفر (۱۳۸۹). برنامه ریزی راهبردی در مؤسسات آموزش عالی یک ضرورت یا یک انتخاب: مطالعه تطبیقی و تحلیل نیاز ها، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۱، شماره ۲، صفحه ۸۳-۱۱۲.
۵. ثابتی، مریم و همکاران (۱۳۹۳)، نقش آموزش عالی در توسعه ملی، فصلنامه مطالعات توسعه ایران، دوره ۶، شماره ۴، صفحه ۵۹-۶۹.
۶. عسگر درخشان، طالب شمکائیل و همکاران (۱۳۹۶). بررسی راهبرد نظام آموزش عالی در برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به منظور اقدامات اصلاحی، دومین همایش بین المللی انسجام مدیریت و اقتصاد در توسعه.
۷. قانع راد، محمد امین، توسعه ناموزون آموزش عالی: بیکاری دانش آموختگان و مهاجرت نخبگان، فصلنامه رفاه اجتماعی، دوره ۴، شماره ۱۵، صفحه ۱۶۹-۲۰۸.
۸. شجاعی، محمد رضا (۱۳۸۴). جایگاه بخش آموزش عالی و تحقیقات در برنامه چهارم توسعه از منظر برنامه ریزی استراتژیک، فصلنامه مدیریت بهبود و تحول، دوره ۱۲، شماره ۴۸، صفحه ۱۰۳-۱۳۶.
۹. نورالهی، طه و همکاران، تغییرات ساختار جمعیت و تقاضای اجتماعی آموزش عالی در ایران، مجله بررسی های آمار رسمی ایران سال ۲۳، شماره ۱، صفحه ۸۳-۱۰۲.
۱۰. Cacioppe, R. (۲۰۰۲). Leadership moment. Leadership & Organization Development Journal, No. ۷.
۱۱. Drucker, R. (۱۹۹۴) Managing the Future: ۱۹۹۰ and then Translation Rezaei-Nejad, A., Tehran: Institute For Culture Services Expressive (in persion).
۱۲. Sorkhabi, M. (۲۰۰۹) Planning the Development Of academic. Jurnal Research, Interdisciplinary in the Humanities, (۲), ۲۱-۲۴, (in persion)